

I slunce má své skvrny

Několik poznámek k otázce vztahu Egona Bondyho k minulému režimu a zvláště k jeho bezpečnostnímu aparátu rázu spíše psychologického či psychiatrického

Martin Machovec kdesi na adresu Bondyho a jeho spolupráce s StB, respektive Zbyňka Fišera, prohlásil, že faustovsky podlehl přesvědčení o vlastní síle, že „přečhytračil ďábla“, zatímco ďábel samozřejmě ošálil jeho samého. Není to ale třeba tak, že Bondy přečhytračil moc, když jí podstrčil Fišera, a že je v tom třeba rozlišovat? A dokázal v tom Bondy, u kterého se střídalo titánství s vědomím vlastní nicoty, která byla prohloubena o posírací povahu, metaforicky i doslovně, rozlišovat sám? Jedna poloha u něj střídala druhou a sám Bondy nad tím podle mne nebyl pánem.

Jaký byl vztah mezi Zbyňkem Fišerem a Egonem Bondym? Byla to koexistence, spolupráce, dvojkolejnost, nebo byl každý sám za sebe? Donášel StB Zbyněk Fišer, Egon Bondy, nebo snad oba dva a jeden na druhého? To není nějaká „literární“ otázka. A nejde ani tak o to, že Bondy o sobě mluvil ve třetí osobě – Bondy mluvil o Fišerovi a Fišer o Bondym. Bondy měl desítky poloh, které si často protirečily. X-krát jsem zažil, že jeden týden tvrdil něco, aby druhý týden tvrdil pravý opak, přičemž vždy to myslel doopravdy, jak mu to velela maniackální povaha. Když výše uvedené vztáhneme na Bondyho fungování v komunistickém režimu, můžeme se ptát, do jaké míry byly tyto dvě jeho existence obrana, promyšlená strategie, autostylizace, součást Bondyho tvůrčí a intelektuální pozice a do jaké míry v tom hrály roli strach, úzkost, duševní porucha.

V manické fázi je člověku vše zřejmé, vidí do věcí jako do sklenice, všechny problémy jsou krystalicky průhledné a daly by se snadno odstranit, kdyby ovšem světu nevládli idioti. Bondy je nucen žít ve společnosti, která není s to řešit ani ty nejjednodušší věci, je podrážděn zhovadilostí celoplanetárních, ne-li kosmických rozměrů, a pak přijde deprese, kdy nazří, že všechno je nanic, svět nemá sebemenší smysl, největší idiot je on sám a tragédie je, že

se narodil... Výše uvedené maniodepresivní projevy jsou základem Bondyho poezie, stejně jako jeho existence.

Do této situace vstupuje represivní režim se svou tajnou policií. Bondy má panický strach – z StB, z hrozby vězení, z představy kriminálních spoluvězňů... Jako egomaniakovi mu zároveň nedělá potíže vypovídat o druhých lidech, na které z různých důvodů, i velmi maličerných, zárlí či nevráží, nebo u nichž má za to, že by mohly nějakým způsobem ohrozit jeho snahu o nezávislou (vůči systému) existenci.

Jestliže Mirek Vodrážka tvrdí, že Zbyněk Fišer donášel na své kolegy na základě ideové spřízněnosti s režimem, tak je to podle mne nesmysl. I když měl s režimem společného nepřítele (kapitalismus), Fišerovo pojetí marxismu se od toho oficiálního diametrálně odlišovalo. Leitmotivem celé Bondyho existence podle mne byla možnost svobodně přemýšlet, formulovat a psát, přičemž platilo pravidlo, že co je pomyšleno, musí být i napsáno. V tom byl podle mne Bondy – režim neregim – důsledný, to bylo jeho výsostné území. Byl to nejen tvůrčí akt, ale byla to zároveň i psychoterapie – psaní mělo pro něj doslova existenciální rozměr, udržovalo ho při životě, mimo bláznec, chránilo ho před sebevraždou. Zbyněk Fišer nespolečně pracoval s StB v tom smyslu, že by snad byl pro režim. Jako jeden z mála už od konce 40. let označoval komunistický režim z marxistického či levicového hlediska za fašistický.

Za Bondyho či Fišerovou spolupráci s StB je podle mne třeba vidět kombinaci přímo fyzického strachu z kriminálu, umocněného jeho zdravotní indispozicí, a zřejmě snahy krýt spolupracujícím občanem Fišerem záda básníku Bondymu, a to vše promíchané a umocněné jeho egomaniackým velikášstvím, které přezírá mezilidské vztahy stejně jako nemravné jednání, protože jediné, co je na světě důležité, je jeho práce, které je třeba obětovat vše.

Proti Ivanu Jirousovi nevyprávěl Bondy v roce 1976 z ideologických pohnutek, ale podle mne ze strachu a instrumentálně, i když to třeba sám v tu chvíli tak neviděl. Když u výsledku na StB žaloval, že členové Plastic People se mezi sebou oslovují „čuráku“, nedělal si legraci. Tuto infantilní výpověď myslel v tu chvíli bezpochyby naprosto vážně, aniž by si ve své vyšinutosti uvědomoval, že se chová jako malé dítě a že podobné výplody režim okamžitě zneužije. Zároveň mu to ovšem usnadňovalo jeho pozici. StB se Bondy pochopitelně bál, ale také ji podle mne dokázal i využít ke své vlastní ochraně jako člověka, který nedělá problémy, a když je snad někdy dělá, tak za ně nenese odpovědnost, protože je psychicky nemocný.

Martin Machovec tvrdí, že Bondy byl schopen přátelství – dokázal být pozorný, bral druhé vážně, upozorňoval je na autory, půjčoval jim knihy atd. To ovšem není v rozporu s tím, že je dokázal tvrdě využívat. Stýkal jsem se s Bondym poměrně intenzivně od roku 1979 do poloviny 80. let. Já i moji vrstevníci, kteří k němu rovněž chodili, Jáchym Topol, Jura Krchovský, Vítek Kremlička či Luděk Marks, jsme si ho bezpochyby vážili, ale zároveň jsme si z něj dělali srandu: jeho bolestivost, střevní potíže, každodenní umírání, sebevraždy, sexuální peripetie, to vše byla v podání Bondyho užasná legrace, o to větší, že to myslel vážně – pochopitelně v teoretické rovině. Za tu dobu zhruba šesti let ale mezi námi nevzniklo nějaké hlubší pouto či přátelství, i když Martin Machovec si myslí opak – s ním se Bondy sice přátelil, ale zároveň ho, jeho přátelství, využíval a zneužíval, jako ostatně všechny lidi kolem sebe, snad kromě své družky Julie.

Přesto nebo právě proto by mě nikdy nenapadlo zatahovat Bondyho do nějaké konspirace proti režimu, ani ne z toho důvodu, že bych si snad myslel, že to vykecá StB – ostatně o Bondym

bylo od osudného roku 1976 obecně známo, že na policii řekne i to, co neví -, ale jednoduše proto, že byl zcela odtržený od reálného života, což ho předem z jakékoli konspirace diskvalifikovalo. Jirous to věděl, věděl to z vlastní zkušenost, a přesto ho znovu zatahoval do věcí, do kterých se tahat neměl - inu Magor. Ostatně Čuñas taky, i když bude tvrdit, že ne.

Výše řečené ale podle mne neplatí pro Bondyho básníka. Když rýmuje: *Všechno, co je fašistické / je mi velmi sympatické / to je moje cesta jasná / ani špatná ani spásná*, nebo: *Všechno je v prdeli / ve všední den i v neděli / Jenom ty filmy sovětský / ty jsou vědecký*, veršuje jako člověk, který byl zcela osvobozen od představy jakékoli platformy, na které by se mohl sejít s režimem, o což se v rámci „velké

politiky“ snažila Charta 77. Bondyho verše nejsou provokace, to je přímo ontologicky založená jinakost. Bondy-autor ve svých textech totálně rozbíjí diskurz, který většinové společnosti vnutil režim, staví jej na hlavu, vysmívá se mu, zatímco naprostá většina lidí, která je vůči režimu v opozici, s režimem vážně polemizuje, čímž mu dává vážnost. Naproti tomu Bondy se svojí maniodepresivní urputností soustavně uráží a zesměšňuje vše, na čem je režim postaven: pokrokové tradice, socialistický stát i uvědomělý lid, který je odsouzen mazat si na chleba vlastní lejno. Bondy-básník nenechává sebemenší flíček, kde by se mohl sejít s debilitou, označující se jako Československá socialistická republika.

Ivan Martin Jirous po právu doktorovi Fišerovi vzkázal, že mu zasadil osi-

ku. Když ale „případ Bondy“ budeme nazírat v neosobní rovině (o tu osobní ostatně Fišerovi ani Bondymu nikdy nešlo), uvidíme, alespoň podle mne, že Egon Bondy svým vlivem a působením udělal proti režimu stokrát víc než Zbyněk Fišer pro něj. Vyvíňuje toto konstatování nějak občana Fišera? Vyzrál ďábel nad Fišerem, nebo Bondy nad ďáblem? Platí snad obojí? Nebo to je hloupě položená otázka?

Co se týká mě osobně, Zbyněk Fišer byl monstrem, ke kterému nemám sebemenší vztah. Egon Bondy ale pro mě svým způsobem zůstal guru, i s tím jeho posíracím založením, neboť jak pravil podobně geniální kníže Sternenhoch, který ztrouchnivělou mrtvolu Helgy považoval za vytouženou krasavici: i slunce má své skvrny.

Petr Placák

Jak feminista Vodrážka znásilnil básníka Bondyho

Text *I slunce má své skvrny* nebyl původně určen k otištění - byl přednesen na konferenci *Reflexe undergroundu* v Knihovně Václava Havla (22. 9. 2015) v záměrně lehčím tónu jako má osobní poznámka k „případu“ Zbyněka Fišera (Egona Bondyho) a jeho vztahu k StB, potažmo k minulému režimu. Mírek Vodrážka sepsal článek, v němž reagoval na diskusi, která se rozvinula na toto téma především na stránkách a v okruhu literárního časopisu *A2*. Označil ji za „pohromové myšlení“, přičemž můj příspěvek do této myšlenkové pohromy rovněž přiřadil.¹

V úvodu části reagující na můj příspěvek tvrdí, že jsem v souvislosti s Egonem Bondym *nezpochybnil naivní, rozporuplnou a hlavně ničím nepodloženou jednostrannou psychologizaci a psychiatrizaci problému*, což už samo o sobě je poněkud vyšínuté. (Podotýkám, že v podtitulu mého příspěvku k tomuto problému stálo: *několik poznámek rázu spíše psychologického či psychiatrického*, a že tedy o nic jiného než o „jednostrannou psychologizaci

a psychiatrizaci problému“ nešlo a jít nemělo.)

Vodrážka své výhrady vůči mému pohledu shrnul do pěti bodů:

1) *Existují dvě existence, Egon Bondy a Zbyněk Fišer, první byla guru, druhá monstrem, první přechytračila moc a podstrčila jí Fišera. - Rozpor spočívá v tom, že tato konstrukce je spíše dokladem vysoce racionalizovaného a integrovaného myšlení než osobnostně rozpadlého.*

Netvrdím, že existovaly dvě osoby, Bondy a Fišer, ale kladu otázku, zda neexistovaly - není to tvrzení, ale úvod do problému, který je podle mne dosti složitý a nejednoznačný. S tím padá i druhá námitka. (Bondy se jistě v mnoha ohledech choval vysoce racionálně, stejně jako se v mnoha ohledech choval jako šílenec, jak mu to velela jeho maniakální povaha. To se přece vůbec nevylučuje, naopak je to běžným znakem podobně vyšínutých jedinců obdařených zvýšenou inteligencí.)

2) *Nespolupracoval s režimem, který sám označoval za fašistický. - Rozpor*

spočívá v tom, že Fišer alias Bondy se zavázal po několika desetiletí k tajné spolupráci s „fašistickým režimem“.

Netvrdím, že s ním nespoupracoval, ale že s ním nespoupracoval na ideovém podkladě (ideový motiv spolupráce s StB mohl podle mne hrát určitou roli během jeho spolupráce s StB v letech 1961-1968, kdy se Bondy - než skončil v invalidním důchodu „na hlavu“ - pokoušel fungovat jako člověk ze struktur a dělat vědeckou kariéru). Fišer s StB nespoupracoval „desetiletí“, nýbrž čtrnáct let s dvěma letitými přestávkami, přičemž stejně dlouhou dobu byl StB sledován a prověřován jako režimu podezřelá osoba. Právě v období, které jsem měl ve svém příspěvku na mysli a které znám na základě autopsie, StB s Bondym rozvázala spolupráci napůl z důvodů ideových neshod a napůl z důvodů psychiatrických, čímž mj. prokázala větší vhléd do „problému“ než Vodrážka.

3) *Byl osvobozen od jakékoliv platformy, na které by se mohl ideově sejít s režimem. - Rozpor spočívá v tom, že*

1 VODRÁŽKA, Miroslav: *Pohromové myšlení současné české levice*, viz <http://www.minulost.cz/cs/pohromove-mysleni-soucasne-ceske-levice> (citováno k 10. 12. 2015).